

com més que «l'educació» de les llengües romàniques, calia cercar una traducció més aproximada. *Bildung* representa l'aspecte formatiu, emmotllador de l'activitat cultural, mentre que *Kultur* és l'objectivació d'aquesta activitat, el patrimoni espiritual col·lectiu. Per tant, el títol del primer capítol, que comento com a exemple de les dificultats de la traducció intercultural, repercuteix en el títol del llibre tan sols si es té en compte aquella juxtaposició. L'esperit alemany perilla perquè algú que odia la cultura està desmantellant el difícil i dilatat procés d'afaiçonar personalitats individuals.

Acabo amb un comentari patentment insuficient sobre l'esplèndida introducció d'Antoni Martí, que per si sola ja paga la pena d'editar el llibre. Martí és un brillant exponent de la literatura comparada a la Península Ibèrica. No cal estar d'acord amb tots els judicis expressats en aquest assaig per reconèixer-li una recerca responsable, una envejable capacitat d'anàlisi, una amplitud europea de mires i una reeixida voluntat de comprendre els orígens intel·lectuals de la disciplina que practica. Aquesta ressenya la podria haver dedicat exclusivament a la seva introducció, però m'ha semblat que el millor tribut consistia a comentar, una mica a contrapàs, l'esperit del text que ell ha rescatat d'un oblit intencionat. Té el mèrit addicional d'haver publicat l'única edició assolible del llibre fins ara en qualsevol llengua. □

La necessària nació necessària

Antoni Defez

La nació necessària

Joan Vergés

204 pp., 2014, Barcelona, Angle Editorial

Amb *La nació necessària*, premi Ramon Trias Fargas d'assaig polític 2013, Joan Vergés irromp en la reflexió filosòfica sobre la qüestió del nacionalisme i les nacions, i molt especialment en l'actual demanda independentista de Catalunya. És un llibre de filosofia, de filosofia política i, per tant, que no esperi ningú trobar-hi cap anàlisi política que avaluï pros i contres, *tempos* o estratègies concretes per tirar endavant el procés. No, es tracta altrament d'un treball conceptual, un treball que persegueix escatir quins serien els millors arguments –les millors raons morals– que pot tenir algú a favor del nacionalisme i, en concret, a favor de la independència de Catalunya.

Tanmateix, no és un llibre únicament per a filòsofs, o d'un ús exclusivament filosòfic. Sens dubte posseir els millors arguments potser sigui el màxim a què podem aspirar quan filosofem, però també és quelcom imprescindible quan actuem, sobretot quan actuem políticament. I més encara quan l'acció política només té a l'abast les raons que hom pot desplegar a favor seu. Ho diu ben clarament Vergés: «És un llibre per a partisans. Pretén armar-los de raons, de les millors raons [...] La realitat és que els catalans no disposem de gaires més ei-

nes que les raons. I afortunadament, més enllà de la força i dels fets consumats, en democràcia, en el món democràtic d'avui, els arguments de caràcter moral tenen alguna incidència en les decisions polítiques [...] Les raons morals són la flama de les reivindicacions populars. Són el que manté viu l'esperit d'un poble».

Així les coses, Vergés hi presenta els seus arguments. I ho fa sobre tres qüestions concretes: la legitimitat moral d'una política lingüística com l'existent actualment a Catalunya; la legitimitat moral en què recolzaria la secessió de Catalunya; i, per últim, la legitimitat moral que dona suport a establir un lligam entre esperit democràtic i dret a decidir la independència política. Doncs bé, la clau de volta necessària per analitzar correctament aquests tres ítems seria, a parer de Vergés, l'existència d'una nació, l'existència de la nació catalana. Heus aquí el perquè del títol del llibre –la nació necessària–, i heus aquí també per què el llibre comença, abans d'entrar en aquestes tres qüestions, amb una anàlisi del tipus de cosa que serien les nacions.

Aquest és l'esquema, ara només cal que ens hi endinsem. I ho farem deixant per al final precisament la qüestió de la naturalesa de les nacions, es a dir, a l'inrevés de com ho fa Vergés. Procedirem, per tant, a la manera com es construeixen els arcs o les voltes: que la darrera dovella que s'hi col·loca per establitzar-ne la resta és precisament la clau de volta, tot substituint la peça de fusta de característiques semblants feta servir fins aquest moment –el cindri. En suma: intentarem veure –heus aquí el sentit de la metàfora arquitectònica que acabem de presentar– com de ben acoblades estan les anàlisis que Vergés presenta. Anem per feina, doncs.

Pel que fa la qüestió de l'actual política lingüística de la Generalitat de Catalunya –l'anomenada «immersió lingüística»–, l'argument seria un *mix* de dues raons. D'una banda, el fet que es tracta d'una política que pretén corregir les desigualtats –la injustícia– en què es troben els catalanoparlants respecte dels castellanoparlants a Catalunya, desigualtats no sols històriques, sinó també desigualtats en la conjuntura política i social actual d'una Catalunya a l'interior d'Espanya. D'altra banda, però, seria una política lingüística que emfasitza la importància que té i hauria de tenir el català tant per als catalanoparlants com per als castellanoparlants de Catalunya. La llengua catalana seria, doncs, un bé públic –un patrimoni comú– que serveix per cohesionar el poble de Catalunya com a nació, i sense la defensa del qual es produiria una fractura en els fidelitats –republicanes– que cap a Catalunya com a nació han de mantenir els seus ciutadans.

Al seu torn, respecte del problema de la secessió l'argument seria el següent: «En tant que nació, encara més en tant que nació maltractada i menystinguda, Catalunya té dret a crear un estat propi si una majoria de catalans així ho desitgen [...] Aquesta voluntat ha de ser presa seriosament en virtut, primer, de la importància fonamental que té per als catalans la pertinença a la nació catalana a fi de desenvolupar-se com a persones autònomes i, segon, en virtut de la promoció de l'ideal democràtic». Aquest argument, però, ha de descansar, com afirma Vergés, en la constatació que Catalunya no té altra alternativa que la secessió o, si es vol, que no hi ha lloc per als catalans en tant que catalans fora d'una Catalunya independent, fora d'una Catalunya que serà capaç d'oferir als seus ciutadans les

garanties de seguretat pròpies d'un estat de dret democràtic i social. O si es vol, que la secessió de Catalunya és l'única garantia per als catalans de ser lliures en un sentit republicà de no tenir cap amo.

Per últim, què hi ha de la relació entre democràcia i el dret a decidir la independència política de Catalunya? Hi ha cap vincle necessari entre democràcia i secessió? No, de necessari no, perquè hi ha estats independents no democràtics, nacions no independents que formen part d'estats democràtics, i també maneres no democràtiques d'assolir la independència política d'una nació. Tanmateix, que no hi hagi cap vincle necessari no vol dir que no n'hi pugui haver: el concepte de democràcia pot arribar a incloure justament el dret d'un poble –Catalunya, per exemple– a decidir la seva independència política. Per entendre-ho només cal tenir en compte com els valors propis de la democràcia –la llibertat, la igualtat i la justícia que l'Estat espanyol en una mesura o una altra nega als catalans– avalarien el dret del poble català a decidir el seu futur com a nació: amb la secessió hi podrien ser restablerts.

Com veiem, l'argumentari de Vergés és propi d'un nacionalisme liberal i republicà, i té com a clau de volta –ja ho hem dit– el concepte de nació o, millor, l'existència de la nació catalana. I és que allò que en darrera instància justificaria moralment tant la política de la immersió lingüística, com la secessió de Catalunya i el dret dels catalans a decidir la seva independència política no seria altra cosa que l'existència de la nació catalana. Ara bé, quina mena de cosa és una nació? I quina mena de nació és la nació catalana? És més: quina mena de justificació moral tindria lluitar per l'existència de la nació catalana?

Vergés, encertadament, defensa una concepció intensional de les nacions. Les nacions són realitats modernes –no sempre han existit–, tot i que normalment tenen arrels en el passat. Realitats que existeixen en la mesura que els seus membres creuen en elles, les imaginen, les recorden i lluiten políticament per la seva existència tot aspirant a l'autogovern i a constituir-les en estats. Les nacions, doncs, serien alhora realitats imaginades però reals, i realitats propositives. Una nació no és una noció. O millor encara: una nació no sols és una noció col·lectiva, sinó també un plebiscit diari –ja ho deia Ernest Renan. Amb tot, aquí no acaba tot el que es pot dir sobre les nacions, perquè les nacions són també realitats benèfiques –aquesta seria la seva justificació moral– en tant que permeten que els seus ciutadans puguin construir una identitat personal i col·lectiva –una comprensió de si mateixos i del món–, i puguin a més crear compromisos caràcter col·lectiu i fer sacrificis per la comunitat, tal com reclama la tradició republicana. En altres paraules: les nacions són doblement necessàries.

Òbviament l'espessor ideològica de les nacions en tant que realitats intensionals –la identitat col·lectiva que poden arribar a instanciar– dependrà de la manera com els seus ciutadans van definint la nació que volen. I en aquest sentit –proves no en faltarien, diria Vergés– la nació catalana ha anat perfilant-se al llarg del temps com una realitat que aspira a ser una comunitat inclusiva, integradora, solidària, pactista que defensa els valors democràtics de la llibertat, la igualtat i la justícia. No serien precisament la immersió lingüística i el dret a decidir expressions clares d'aquesta idiosincràsia dels catalans? No seria la secessió

de Catalunya l'ocasió de tirar endavant sense entrebancs —els pals a les rodes de l'Estat Espanyol, s'entén— aquest ideari col·lectiu? *Nihil obstat*.

Tanmateix, els problemes començarien a partir d'aquí. I no perquè puguem descobrir que Catalunya no sempre és el que, amb una certa eufòria, podem pensar que és. De fet, això passa arreu, i no marcaria cap diferència. No, el problema és saber si Catalunya serà capaç de ser realment una nació i no sols una noció: si tindrà prou força propositiva. Perquè una cosa és que els catalans —alguns, molts, quants no ho sabem encara— desitgin i somien una nació, i una altra que siguin suficients. I a més que estiguin disposats a lluitar per ella més enllà de manifestar-se festivament amb tota la família un dia a l'any, o de cridar *Inde-inde-independència* al Camp Nou. I, és clar, que els hi deixin, o que trobin suports internacionals importants, etc. De tot això no parla Vergés, però no és difícil imaginar que ho té ben present: ell ens presenta únicament les raons morals —esmola les eines morals—, però és de suposar que caldrà alguna cosa més. Caldrà fer necessària —vull dir, efectiva— la nació necessària.

Molts catalans han entès que si no ho fan ara no ho faran mai. Tanmateix, alguns interrogants s'imposen més enllà de la mera viabilitat del projecte, i més enllà també de la viabilitat de Catalunya com a nou estat europeu. Per exemple: com seria el dia de després si això no arribés a passar? Quina seria llavors la reacció de l'Estat espanyol? Hi haurà alguna contrapartida d'última hora, cosa ara impensable? O simplement assistirem a una ràpida minorització i anihilament de la catalanitat de Catalunya? I com podrien els catalans que volen la independència gestionar la seva frustració?

Sembla també que caldrà estar preparats per a avinenteses d'aquest tipus: si més no, no deixar-les de tenir en compte.

I acabem ja. *La nació necessària* és, com veiem, un llibre molt recomanable pel que fa al seu contingut, però també un llibre molt ben escrit: un llibre directe, lleuger, profund i, de vegades, amb pinzellades d'humor i ironia. Joan Vergés, professor de filosofia política a la Universitat de Girona, ha escrit un llibre de combat, diguem-ne, per a tots els públics, que no obstant això té —com cal demanar sempre a la filosofia— no sols la virtut de la claredat, sinó també la virtut d'aclarir. En concret, de fer-nos veure amb nitidesa i transparència quin és el rerefons de raons i el valor dels arguments que hom fa servir, o pot fer servir, amb relació al problema teòric del nacionalisme, i al problema concret de l'aspiració de molts catalans a la independència de Catalunya. □

Les llavors germinades de Joan Fuster

Xavier Aliaga

Joan Fuster, *Correspondència*, vol. 14

La generació dels 60

Edició a cura de Juli Capilla

632 pp., 2014, València, Tres i Quatre

Som a l'any 1962, en un exercici cabdal en la història recent del País Valencià, el de la publicació, en la incipient editorial